

سندی از آموزشگاه عالی پرستاری نفت آبادان، متن راهنمای آموزشی آموزشگاه عالی پرستاری شرکت ملی نفت ایران

مریم درویشیان الف

الف کارشناس پرستاری بیمارستان شرکت نفت آبادان، پژوهشگر تاریخ بهداشت و درمان نفت

چکیده

توسعه و گسترش دامنه عملیات اکتشاف و پالایش نفت و افزایش شمار کارگران و مهاجران در شهرهای نوین مسجدسلیمان و آبادان سبب شد تا بهداشت و درمان از سال نخست پیدایش صنعت نفت مورد توجه قرار گیرد. در آبادان، مرکز نوین‌پد درمانی سرپایی (O.P.D) و پس از آن بیمارستان نفت که به بیمارستان شماره ۲ معروف شد، در ابتدا با کادر پزشکی و درمانی بیگانه (انگلیسی و هندی) اداره می‌شد، اما روند بومی‌سازی امری ناگزیر بود. برای همین منظور «آموزشگاه پرستاری شرکت نفت انگلیس و ایران» در سال ۱۳۲۰ خورشیدی تأسیس شد که پس از ملی شدن نفت و ارتقای آن به سطح بالاتر آموزشی، به «آموزشگاه عالی پرستاری شرکت ملی نفت ایران» تغییر نام داد. این آموزشگاه، خاستگاه تربیت پرستار و بهیار برای فعالیت در بیمارستان نفت آبادان، طب صنعتی پالایشگاه، درمانگاه‌های حوزه بهداشت و درمان مناطق نفت‌خیز و دیگر مراکز مورد نیاز بود. در آموزشگاه عالی پرستاری آبادان، موارد نوشتاری و چاپی مختلفی به‌عنوان متون درسی استفاده می‌شد که بسیاری از آنها در قالب کتابچه بودند. یکی از آن موارد، کتابچه‌ای است که در کتابخانه بیمارستان نفت آبادان نگهداری می‌شود.

در این نوشتار با نیم‌نگاهی بر پیشینه و سال‌شمار آموزش پرستاری در آبادان و مناطق نفت‌خیز، سند نویافته از آموزشگاه عالی پرستاری آبادان را تشریح و در پایان، متن کامل آن را بازخوانی می‌کنیم.

کلیدواژه‌ها: صنعت نفت، بهداشت، درمان، آبادان، آموزش پرستاری

مقدمه

در حالی که پژوهش‌های انجام شده درباره این مهم‌ترین و کهن‌ترین سامانه بهداشتی و درمانی کشور بسیار کم‌شمار هستند، بسیار زود است که به چرایی این فکر نزد طراحان و سازندگان سامانه بهداشت و درمان صنعت نفت فکر کنیم. برای هویت بخشیدن به ماجرای آموزش پزشکی در این سامانه پرداختن به منابع بسیار ضروری است و بر این اساس، در ادامه یکی از مهمترین منابع آموزش پرستاری صنعت نفت را معرفی خواهیم نمود.

مواد و روش‌ها

مهم‌ترین ماده مورد مطالعه در این پژوهش، سندی از آموزشگاه عالی پرستاری آبادان است در کتابخانه بیمارستان امام خمینی (بیمارستان شماره ۲ نفت) آبادان، شامل کتابچه‌ای به زبان فارسی و بی‌شماره و تاریخ ثبت با عنوان «راهنمای

برای پرداختن جامع و زیرساختی به جنبه‌های مهم و تأثیرگذار پیدایش سامانه بهداشت و درمان در صنعت نفت ایران، ضروری است اجزاء سازنده این سامانه نیز مورد توجه قرار گیرند. همانند دیگر سامانه‌های بهداشتی و درمانی در کشورمان و در دیگر نقاط دنیا، هر سامانه بهداشتی و درمانی از زیربخش‌هایی تشکیل می‌شود که از جمله آنها، بخش‌های آموزشی است. پرداختن به بخش "آموزش" در سامانه بهداشت و درمان صنعت نفت ایران به این معنی بوده است که طراحان و سازندگان این سامانه بسیار پیش‌تر از آنکه ما بدان فکر کنیم به این نکته رسیده بوده‌اند که به دلایل مختلف لازم است بهداشت و درمان صنعت نفت ایران، خود، وظیفه مهم آموزش کارکنان خود را به عهده گیرد. در حال حاضر و

آموزشی»؛ صفحات این سند بدون زمینه و طرح و نقشه و با احتساب جلد و پشت جلد، شامل ۲۵ برگ است. از آنجایی که عموماً چاپ و تکثیر نسخه‌هایی نظیر این سند در سطح آبادان و مناطق نفت‌خیز جنوب در چاپخانه پالایشگاه آبادان انجام می‌شده است، دور از ذهن نیست که این کتابچه نیز در چاپخانه واقع در کوی بهار یا چاپخانه‌ای که در داخل محوطه پالایشگاه قرار دارد، تکثیر شده باشد. به جز این، داده‌های دیگر از مطالعه و بررسی چند مقاله درباره بهداشت و درمان شرکت نفت و یک کتاب که مستقیماً به این موضوع می‌پردازد به دست آمده‌اند. جستجو در شبکه‌های اینترنتی برای به دست آوردن داده‌های مهم درباره این آموزشگاه وافی به مقصود نبوده است.

یافته‌ها

آموزش در صنعت نفت ایران، پیشینه‌ای بیش از یک قرن دارد. یکی از موارد درخشان این امر در زمینه تربیت نیروی انسانی مراکز درمانی بهداشتی مناطق نفت‌خیز جنوب است. به همین منظور «آموزشگاه پرستاری شرکت نفت انگلیس و ایران» در سال ۱۳۲۰ خورشیدی تأسیس شد که پس از ملی شدن نفت و ارتقای آن به سطح بالاتر آموزشی، به «آموزشگاه عالی پرستاری شرکت ملی نفت ایران» تغییر نام داد. این آموزشگاه، خاستگاه تربیت پرستار و بهیار برای فعالیت در بیمارستان نفت آبادان، طب صنعتی پالایشگاه، درمانگاه‌های حوزه بهداشت و درمان نفت و دیگر مراکز مورد نیاز بود. راه‌اندازی آموزشگاه عالی پرستاری شرکت نفت همچنین زمینه‌ساز تأسیس آموزشگاه پرستاری آبادان در سال ۱۳۴۸ شد تا با پذیرش دانشجو از طریق کنکور سراسری در دو رشته پرستاری و مامایی در مقطع کاردانی فعالیت خود را رسماً در مهرماه ۱۳۵۳ خورشیدی آغاز نمود. در آن برهه از زمان این آموزشگاه توانست به عنوان یکی از مراکز علمی و آموزشی استان، نیروهای ارزشمندی را تربیت کند که هم‌اکنون نیز در بیمارستان‌ها و مراکز درمانی مشغول به فعالیت هستند. در سال ۱۳۵۹ خورشیدی، با شروع جنگ تحمیلی، آموزشگاه پرستاری شرکت نفت به اهواز منتقل و فعالیت آموزشگاه پرستاری آبادان نیز به ناچار متوقف شد و دانشجویان

آن به دانشگاه‌های اصفهان و شیراز منتقل گردیدند. بعد از جنگ تحمیلی مجوز بازگشایی آموزشگاه با عنوان دانشکده پرستاری آبادان در پنجاهمین نشست شورای گسترش دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور مورخ ۱۳۷۰/۱۲/۱۷ صادر شد و فعالیت آن در تاریخ ۱۳۷۱/۱۲/۳ رسماً با پذیرش ۵۵ دانشجوی پرستاری در مقطع کارشناسی پیوسته (که ۲۵ نفر از آنها بورسیه سازمان تأمین اجتماعی بودند) آغاز گردید. از سال ۱۳۷۲ خورشیدی دوره شبانه کارشناسی پیوسته پرستاری و از سال ۱۳۷۹ خورشیدی دوره روزانه کارشناسی ناپیوسته پرستاری نیز به فعالیت‌های دانشکده افزوده شد. در طی سال‌های بعد از جنگ، پیگیری و تلاش مسئولین به منظور گرفتن مجوز رشته‌های گوناگون پزشکی بی‌نتیجه ماند. تا آنکه در مهرماه سال ۱۳۸۳ در نوزدهمین جلسه هیئت امنای دانشگاه، با تبدیل دانشکده پرستاری آبادان به واحد جنوبی و بین‌المللی دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز موافقت به عمل آمد. به دنبال این موافقت، تلاش‌ها برای گرفتن مجوز از شورای گسترش دانشگاه‌های علوم پزشکی آغاز شد که سرانجام در دی‌ماه سال ۱۳۸۵ موافقت ایجاد واحد بین‌المللی دانشگاه کسب و در تاریخ ۱۳۸۵/۱۰/۱۶ در یکصد و هفتاد و هشتمین نشست شورای گسترش دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور تأسیس شعبه بین‌المللی در منطقه آزاد اروند مورد موافقت اصولی قرار گرفت. پس از اخذ موافقت شورای گسترش، دانشکده پرستاری آبادان به نام واحد بین‌المللی خلیج فارس دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز تغییر عنوان داد. بر اساس ابلاغ مورخ ۱۳۸۶/۸/۷ مصوبه یکصد و هفتاد و هشتمین جلسه شورای گسترش دانشگاه‌های علوم پزشکی با راه‌اندازی ۹ رشته کارشناسی ارشد (پرستاری، مامایی، فیزیوتراپی، تغذیه، انگل‌شناسی، علوم تشریح، بیوشیمی، فیزیولوژی و میکروبی‌شناسی) و ۴ رشته دکترای تخصصی (Ph.D) فیزیولوژی، فارماکولوژی، علوم تشریح و میکروبیولوژی، در واحد بین‌المللی خلیج فارس موافقت گردیده است. بر اساس آنچه ذکر شد؛ سال شمار آموزش پرستاری در صنعت نفت ایران در آبادان را به ترتیب زیر می‌توان آورد:

راهنمای آموزشی [آموزشگاه عالی پرستاری شرکت

ملی نفت ایران]

تاریخچه

آموزشگاه عالی پرستاری شرکت ملی نفت ایران در سال ۱۳۲۰ خورشیدی به منظور رفع احتیاجات پرستاری بهداشتی شرکت نفت در آبادان تأسیس گردید و در آن زمان به نام آموزشگاه پرستاری خوانده می‌شد. اولین اساسنامه آن در سال ۱۳۲۸ خورشیدی در ششصد و هشتاد و یکمین جلسه شورای عالی فرهنگ به تصویب رسید.

شرط ورود به آن داشتن گواهینامه سوم متوسطه بود و پس از سه سال آموزش به محصلین آن گواهینامه پرستاری داده می‌شد که ارزش آن معادل دیپلم کامل متوسطه بود.

با افزایش سطح معلومات در بین دختران، رفته رفته عده‌ای از متقاضیان ورود به آموزشگاه دارای دیپلم پنجم متوسطه بودند و بدین لحاظ در سال ۱۳۳۳ هیئت مدیره آموزشگاه درخواست نمود به دارندگان دیپلم که وارد آموزشگاه می‌شوند و دوره سه‌ساله آموزشگاه را طی می‌کنند، ارزش معلومات آنان برابر فوق دیپلم گردد.

از سال ۱۳۳۴ خورشیدی کلیه داوطلبین این آموزشگاه با گواهینامه پنجم و عده‌ای نیز با دیپلم کامل متوسطه پذیرفته شدند. در سال ۱۳۳۵ پیشنهاد اصلاح مواد ۲ و ۸ اساسنامه موجود به عمل آمد و مواد اصلاحی در نهمصد و چهل و دومین جلسه شورای عالی فرهنگ مورخ ۱۳۳۶/۹/۱ به تصویب رسید و شرط ورود به آموزشگاه دارا بودن حداقل گواهینامه سال پنجم تعیین شد و ارزش گواهینامه پرستاری این عده از فارغ‌التحصیلان، دیپلم عالی تعیین گردید.

در سال ۱۳۳۷ اساسنامه کلیه آموزشگاه‌های عالی پرستاری در نهمصد و چهل و هشتمین جلسه شورای عالی فرهنگ به تصویب رسید و این آموزشگاه به پیروی از تصویب‌نامه فوق، کلیه داوطلبین را با دیپلم ششم متوسطه پذیرفته و از برنامه مصوب پیروی نموده است و از آن پس به کلیه فارغ‌التحصیلان که دوره سه‌ساله آموزش پرستاری را به پایان رسانیده‌اند، دانشنامه‌ای با ارزش معادل لیسانس اعطا می‌گردد.

۱۳۲۰: تأسیس آموزشگاه پرستاری در آبادان برای نخستین بار در کشور.

۱۳۳۸: سفر شاه و همسرش از پاکستان به آبادان و اعطای مدارک فارغ‌التحصیلی به دانش‌آموختگان آموزشگاه پرستاری آبادان.

۱۳۳۸ تا ۱۳۴۰: پس از تربیت نیروی پرستاری درمانی و تأسیس بیمارستان بزرگ نفت، تعداد زیادی از درمانگاه‌های محلی شهر آبادان راه‌اندازی شدند.

۱۳۳۸ تا ۱۳۴۴: فعالیت پزشک‌یاران طی خدمت سربازی در مناطق شهری و روستایی آبادان.

۱۳۴۸: تربیت نیروی مورد نیاز بیمارستان‌ها توسط آموزشگاه بهیاری.

۱۳۵۳: پذیرش دانشجو از طریق کنکور سراسری در دو رشته پرستاری و مامایی در مقطع کاردانی.

۱۳۵۴: اداره کل بهداشتی و بهزیستی متولی سلامت شهرستان آبادان شد.

۱۳۵۹: شبکه‌ای با نام بهداشتی آبادان تشکیل شد و با آغاز جنگ تحمیلی و فعالیت چشمگیر در ارائه خدمات درمانی به رزمندگان، دانشجویان واحد پرستاری و مامایی به دانشگاه‌های شیراز و اصفهان منتقل شده و با پایان جنگ و اعطای مجوز بازگشایی، فعالیت دانشکده پرستاری آبادان از سر گرفته شد.

۱۳۶۴: تغییر نام شبکه بهداشتی به شبکه بهداشت و درمان ۱۳۷۱: پذیرش دانشجو در بهمن‌ماه (۵۵) دانشجوی دختر در مقطع کارشناسی پیوسته).

۱۳۷۲: اولین دوره پذیرش دانشجو دوره شبانه و ادامه پذیرش دانشجو در دوره شبانه تا سال ۱۳۷۹.

۱۳۷۹: پذیرش دانشجوی کارشناسی ناپیوسته پرستاری تا سال ۱۳۸۶.

۱۳۹۰: ارتقای واحد پرستاری مامایی آبادان به دانشکده علوم پزشکی آبادان.

۱۳۹۱: موافقت با استقلال کامل و تأسیس دانشکده علوم پزشکی آبادان.

- ۵- شرایط ورود به آموزشگاه:
- ۱- دارا بودن دیپلم کامل متوسطه رشته طبیعی یا ریاضی.
 - ۲- سن داوطلب بین ۱۸ تا ۲۵ سال.
 - ۳- موفقیت در آزمایشات هوش، زبان انگلیسی، فارسی و مصاحبه.
 - ۴- سلامت کامل جسمی و روانی به گواهی پزشکان بهداری شرکت ملی نفت.
 - ۵- سپردن تعهد ثبتي مبنی بر انجام سه سال خدمت پس از اتمام دوره تحصیلات.
 - ۶- مجرد بودن.
 - ۷- سکونت شبانه‌روزی دانشجویان در مدت سه سال تحصیلی.
 - ۶- تاریخ نام‌نویسی و امتحان ورودی: تاریخ نام‌نویسی از نیمه دوم خرداد و تاریخ امتحانات ورودی هفته آخر تیرماه است. مصاحبه در مردادماه به عمل آمده و اعلام نتایج در آخر مردادماه می‌باشد.
 - ۷- پذیرش دانشجو: این آموزشگاه یک نوبت (مهرماه) در سال دانشجو می‌پذیرد. تعداد پذیرفته‌شدگان با احتساب احتیاجات بهداری‌های شرکت ملی نفت است. گنجایش پذیرش هر سال ۴۰ نفر می‌باشد.
 - ۸- طول دوره آموزش: طول این دوره سه سال است.
 - ۹- برنامه آموزش: دروس نظری و عملی طبق برنامه مصوبه وزارت بهداری و شورای عالی فرهنگ می‌باشد. برنامه تفصیلی در انتهای این راهنما به نظر می‌رسد.
 - ۱۰- مدرسین: تدریس توسط مربیان آموزشگاه و پزشکان متخصص و سایر متخصصین فنون مربوطه به عمل می‌آید و تجربه بالینی با کارآموزی در بخش‌های مختلف تحت نظر مربیان بالینی که در کار خود تجربه و تخصص دارند، عملی می‌گردد.
 - ۱۱- وسایل آموزش: آموزشگاه مجهز به کلیه وسایل آموزشی مدرن آزمایشگاه و کتابخانه است.
 - ۱۲- مقررات آموزشی و امتحانات: علاوه بر قسمت‌های هفتگی، پس از پایان یافتن برنامه هر درس از آن ماده، یک امتحان داخلی به عمل می‌آید.

- اولیای آموزشگاه نهایت کوشش را به عمل می‌آورند که دانشجویان معلوماتی را که در دوره سه‌ساله خود در آموزشگاه و بخش‌های مختلف کسب می‌کنند، در سطح عالی قرار داشته باشد و از هر لحاظ پرستارانی مجرب و ورزیده تربیت شوند.
- ۱- هدف: عبارت است از آموزش و پرورش دانشجویان پرستاری به نحوی که پس از فراغت از تحصیل بتوانند با به‌کار بردن روش‌های صحیح و علمی، احتیاجات پرستاری بهداری شرکت ملی نفت را در حوزه قرارداد از نظر بهداشتی، درمانی و بازتوانی رفع نمایند.
 - ۲- مؤسسه مسئول: این آموزشگاه واحدی از خدمات پرستاری اداره کل بهداری و بهداشت شرکت ملی نفت می‌باشد و بودجه آن توسط بهداری شرکت ملی نفت تأمین می‌گردد.
 - ۳- اساس‌نامه: آموزشگاه عالی پرستاری شرکت ملی نفت آبادان تابع اساس‌نامه آموزشگاه‌های عالی پرستاری است که در نهمدوچهل‌وهشتمین جلسه شورای عالی فرهنگ مورخ ۱۳۳۷/۲/۲۸ مطرح شده و به تصویب رسیده است.
 - ۴- هیئت مدیره: به‌منظور به‌وجود آوردن تغییرات ضروری در خط مشی آموزشگاه و بررسی پیشرفت امر تحصیلی دانشجویان و اطلاع از نحوه اقدامات و مسائل و مشکلات کار هیئت مدیره آموزشگاه مرکب از اعضای نام‌برده زیر به وجود آمده است که هر ۳ ماه یک بار تشکیل جلسه می‌دهند.
 - رئیس اداره کل بهداری و بهداشت حوزه قرارداد.
 - معاون رئیس اداره کل بهداری و بهداشت حوزه قرارداد.
 - رئیس اداره آموزش و پرورش شهرستان آبادان.
 - رئیس اداره آموزش عملیات غیرصنعتی حوزه قرارداد.
 - رئیس اداره بهداری و بهداشت و قرنطینه شهرستان آبادان.
 - رئیس بیمارستان‌ها.
 - رئیس درمانگاه‌ها.
 - رئیس بهداشت کارکنان شرکت ملی نفت حوزه قرارداد.
 - رئیس امور اداری بهداری و بهداشت حوزه قرارداد.
 - رئیس سرویس پرستاری.
 - رئیس آموزشگاه پرستاری.

درمی‌آیند و مقررات پرسنلی مربوط به کارمندان شرکت نفت شامل آنها می‌گردد.

برنامه تفصیلی آموزشگاه

آناتومی و فیزیولوژی - تدریس در سال اول

این درس پایه و اساس سایر مباحث بوده، دانشجوی را با ساختمان و کار طبیعی بدن انسان آشنا می‌سازد و شامل قسمت‌های زیر است:

ساختمان و کار سلول، بافت‌های مختلف بدن انسان، استخوان‌بندی مفاصل و ماهیچه‌ها، ساختمان و کار دستگاه‌های گردش خون، تنفس، گوارش، دفع ادرار، اعصاب و غدد مترشحه داخلی و دستگاه تولید مثل.

میکروب‌شناسی - تدریس در سال اول

آشنایی با این اصول دانشجو را قادر می‌سازد این اصول را عملاً ضمن کار در بیمارستان و محیط خارج از بیمارستان به کار بندد که شامل قسمت‌های زیر است:

طبقه‌بندی و خصوصیات موجودات میکروبی، شیوه‌های جلوگیری و مبارزه با انتشار میکروب‌ها، آنتی‌ژن، آنتی‌بادی و چگونگی پیدایش مصونیت میکروب‌های بیماری‌زا و خصوصیات آن و راه از بین بردن و مبارزه با آنها.

شیمی - تدریس در سال اول

در گروه شیمی آلی و معدنی تأکید بیشتر روی بیوشیمی است. این درس به دانشجو کمک می‌کند تا مباحث فیزیولوژی، علم‌الغذیه و داروشناسی را بهتر درک کند.

موضوع‌های زیر به تفصیل تدریس می‌گردند:

هیدروکربن‌ها، لیپیدها (چربی‌های اشباع‌نشده)، پروتئین‌ها (آمینواسیدها)، آنزیم‌ها، سوخت‌وساز هیدروکربن‌ها، چربی‌ها و پروتئین‌ها، شیمی خون، هورمون‌ها، ویتامین‌ها.

تاریخ پرستاری - تدریس در سال اول

منظور آگاه ساختن دانشجو و ایجاد علاقه در او نسبت به گذشته و حال حرفه‌ای است که برگزیده و شامل مسائل زیر است: حرفه پرستاری در میان ملل باستان، نفوذ مسیحیت در دوران قدیم، انحطاط و تجدید حیات حرفه پرستاری، نفوذ تحولات صنعتی آغاز پرستاری جدید، پرستاری جدید در ایران.

در پایان سال سوم امتحانات نهایی رسمی با حضور نماینده هیئت مدیره آموزشگاه، نماینده اداره آموزش و پرورش و نماینده اداره بهداشت انجام می‌گیرد. حداکثر نمره قبولی ۲۰ و حداقل آن در دروس پرستاری ۱۲ و در سایر مواد ۱۰ می‌باشد. چنانچه نمره امتحان دانشجو در هر ماده به حد نصاب نرسد، باید پس از ۳ ماه در امتحانات تجدیدی شرکت نماید.

اگر غیبت دانشجویی در طی سه سال از ۳۱ روز تجاوز کند، امتحان نهایی او سه ماه به تأخیر خواهد افتاد.

۱۴- تعهد: دانشجویان پس از خاتمه تحصیل و موفقیت در امتحان نهایی ملزم هستند با تعهد ثبتی که به مبلغ ۳۰۰۰۰۰ ریال سپرده‌اند، معادل سنوات تحصیل، یعنی سه سال، در بهداری شرکت ملی نفت در حوزه قرارداد خدمت کنند.

۱۵- تسهیلات و رفاه: تمام دانشجویان این آموزشگاه در شبانه‌روزی‌های مجهز تحت سرپرستی مدیر داخلی شبانه‌روزی به‌طور رایگان زندگی کرده، از تسهیلات خوابگاه، کتابخانه، رستوران و زمین‌های ورزش استفاده می‌کنند. دانشجویان ملزم هستند از مقررات داخلی شبانه‌روزی پیروی نمایند.

۱۶- کمک‌هزینه تحصیلی: به دانشجویان کمک‌هزینه تحصیلی پرداخت می‌گردد و مبلغ پرداخت در سال‌های تحصیل متفاوت است.

۱۷- بهداشت و درمان: برای اطمینان از سلامت جسمی، قبل از پذیرش به آموزشگاه معاینات و آزمایشات کامل پزشکی به عمل می‌آید و پس از آن دانشجویان از تسهیلات بهداری شرکت ملی نفت به رایگان استفاده می‌کنند. این تسهیلات عبارت‌اند از: معاینات مرتب پزشکی، تزریقات استحقاقی، درمان سرپایی و بستری شدن برای درمان بیماری‌های داخلی، عفونی، جراحی و غیره.

۱۸- مرخصی سالیانه: به دانشجویان پس از هر سال تحصیل یک ماه مرخصی سالیانه تعلق می‌گیرد و طی ایام مرخصی کمک‌هزینه تحصیلی و بلیت مسافرت به تهران و برگشت به آنها داده می‌شود.

۱۹- استخدام: دانشجویان پس از فراغت از تحصیل و موفقیت در امتحان نهایی، به استخدام شرکت ملی نفت ایران

اخلاق پرستاری- تدریس در سال اول

هدف کمک به دانشجو در انتخاب روشی که بر اساس اصول اخلاقی و معنوی استوار باشد، چه در زندگی شخصی و چه در زندگی حرفه‌ای. مشخصات اخلاقی یک پرستار، سازش با شرایط شغلی و حرفه‌ای، آشنایی با آداب و رسوم اجتماعی و احترام به آن، پرستار به‌عنوان یک فرد مسئول.

روانشناسی- تدریس در سال اول

درس روانشناسی به‌منظور آماده ساختن دانشجو برای درک بهتر رفتار آدمی تدریس می‌گردد و مباحث زیر مورد مطالعه قرار می‌گیرند:

عواملی که در رفتار انسانی مؤثرند، توارث و محیط، جنبه‌های بیولوژیکی رفتار، عواطف و رشد و بلوغ عاطفی، شخصیت و عواملی که در تکوین آن مؤثرند، روابط انسانی و اصول یادگیری.

جامعه‌شناسی- تدریس در سال اول

هدف آشنا ساختن دانشجو با عوام، علم جامعه‌شناسی را تشکیل می‌دهد. آشنایی با علم جامعه‌شناسی و ارزش موضوعات مورد بحث در آن، عوامل اجتماعی مختلفی که در زندگی دسته‌جمعی تأثیر دارند.

بهداشت فردی و اجتماعی- تدریس در سال اول

هدف آگاه نمودن دانشجو نسبت به اهمیت بهداشت در زندگی فردی و اجتماعی است و مسائل زیر مورد بحث قرار می‌گیرند.

دستورات بهداشتی به‌کار بستن و طرز تعلیم آن به بیماران: بهداشت فردی: مراقبت از بدن انسان، تغذیه صحیح، استراحت و خواب، تفریح و ورزش، پوشاک مناسب، رعایت اصول بهداشت روانی.

بهداشت محیط: مسکن، نور، تهویه، آب، کنترل مواد غذایی و شیر، مبارزه با حشرات، کنترل بیماری‌های واگیر و بیماری‌هایی که در وضع اجتماع و اقتصاد اجتماعی مؤثرند.

فنون پرستاری- تدریس در طی سه سال

این درس که به‌صورت نظری و عملی تدریس می‌گردد، محور کلیه دروس دیگر است و به دانشجو فرصت می‌دهد، مهارت‌های لازم در مورد مراقبت از بیمار را کسب کند.

برنامه این درس بر اساس در نظر گرفتن احتیاجات جسمی، روحی و عاطفی بیمار تنظیم شده و شامل کلیه مراقبت‌ها از هنگام پذیرش تا مرخص شدن بیمار است. لزوم شرایط بهداشتی محیط، گندزدایی، رعایت رفاه و آسایش و ایمنی بیمار، مراقبت‌های درمانی نظیر دارو دادن، تزریقات، پانسمان‌ها و کلیه مراقبت‌های قبل و بعد از اعمال جراحی مورد بحث قرار می‌گیرند.

کمک‌های اولیه- تدریس در سال اول

این درس به‌منظور آماده ساختن دانشجو برای مقابله با حوادث ناگهانی تنظیم شده و شامل قسمت‌های ذیل است: مقابله و انجام کمک‌های نخستین در موارد ذیل: خونریزی، شوک، بیهوشی به علل مختلف، خستگی به علل مختلف، شکستگی استخوان‌ها، سوختگی، مسمومیت، جلوگیری از وقوع حوادث در بیمارستان و اجتماع.

تغذیه و درمان با رژیم غذایی- تدریس در سال اول و دوم

این ماده به منظور تعیین اصول تغذیه صحیح در حال سلامتی و روش تغییر و اصلاح رژیم غذایی در موارد بیماری تدریس می‌شود و شامل قسمت‌های زیر است:

تفسیر تغذیه خوب و بد، تأثیر عادات و رسوم، عناصر متشکله غذا: پروتئین‌ها، هیدروکربن‌ها، چربی‌ها، مواد معدنی، ویتامین‌ها، تعادل آب و الکترولیت‌ها در بدن، انرژی و سوخت‌وساز، محاسبه احتیاجات بدن انسان، رژیم‌های درمانی.

بیماری‌های داخلی و جراحی- تدریس در سال دوم

این ماده شامل مواد اساسی پزشکی و جراحی در کار پرستاری است و به دانشجو معلومات لازم و کافی در مورد علل، درمان و پیشگیری بیماری‌ها را می‌آموزد تا با درک بهتر بتواند تجربیات بالینی در بخش‌های مختلف بیماری‌های داخلی و جراحی را کسب نماید.

داخلی- آشنایی با پیدایش و پیشرفت علم پزشکی و ارتباط آن با جراحی.

- طبقه‌بندی بیماری‌ها، علل مختلف بیماری، تشخیص و درمان بیماری‌ها به وسایل مختلف.
- بیماری‌ها و اختلالات دستگاه عصبی.
- بیماری‌های دستگاه تنفس.

بیمارستان، مراقبت در منزل، نقش پرستار در جلوگیری از بیماری و آموزش به بیمار و بستگان او، تجربه کلینیکی در بخش بیماران واگیر کسب می‌گردد.

روش کار در اتاق عمل و آشنایی با علم بیهوشی - تدریس در سال دوم

تدریس این ماده، دانشجو را با روش‌های معمول در اتاق عمل آشنا نموده، اصول ضدعفونی و عاری از میکروب ساختن لوازم و ابزار کار اعمال جراحی را به او می‌آموزد و شناساندن اهمیت بیهوشی در جراحی و مامایی و آگاه کردن دانشجو به اهمیت وظایف پرستار در این زمینه مورد بحث قرار می‌گیرد و شامل قسمت‌های زیر است:

ضدعفونی وسایل و محیط کار در اتاق عمل، اداره امور اتاق عمل با رعایت اصول ضدعفونی، کمک به جراح، بیهوشی و راه‌های مختلف آن، مراحل بیهوشی، بروز پیشامدهای فوری و اقدامات مربوطه.

داروشناسی - تدریس در سال دوم و سوم
منظور مجهز ساختن دانشجو با اطلاعات اساسی درباره اوزان و مقادیر سیستم متریک، انواع مقدار مصرف و طرز تأثیر داروهاست. همچنین آگاه ساختن دانشجو به اهمیت مسائل اجتماعی ناشی از بی‌احتیاطی در کاربرد بعضی داروهاست.

این بخش شامل موضوع‌های زیر است:
اوزان و مقادیر، علایم اختصاری، رقیق کردن محلول‌ها، مقررات و قوانین مداوا، منابع دارویی، داروهای ضدعفونی‌کننده، سموم و تریاق‌ها، داروهای آنتی‌بیوتیک و کموتراپوتیک، داروهای مؤثر و مخصوص دستگاه‌های مختلف بدن، اعصاب، تنفس، گردش خون، گوارش، دفع ادرار، غدد مترشچی داخلی، تناسلی، پوست، چشم، گوش و حلق و بینی.

بیماری‌های زنان و زایمان پرستاری مربوطه - تدریس در سال سوم

هدف کمک به دانشجو برای درک بهتر مسائل مربوط به بیماری‌های زنان و زایمان همچنین ساختمان و فیزیولوژی خاص بدن زن است. اهمیت مراقبت‌های قبل و بعد از زایمان و اصول پرستاری از نوزادان نارس به شرح زیر در این بحث گنجانده شده است:

- بیماری‌های دستگاه گردش خون.
- بیماری‌های دستگاه ادرار.
- بیماری‌های غدد مترشحه داخلی و اختلالات متابولیک.
- بیماری‌های استخوان و عضلات.
- بیماری‌های پوست.
- بیماری‌های ناشی از حالات آلرژی.
- پرستاری کلی و پرستاری مخصوص در هر یک از بیماری‌های سیستم فوق.
- جراحی - آشنایی با پیدایش و پیشرفت علم جراحی.
- بیماری‌ها و حالاتی که در رشته جراحی مورد نظرند و درمان به روش جراحی را ایجاب می‌نمایند.
- معاینات لازم قبل از عمل و معالجات بعد از عمل جراحی جریان التیام زخم‌ها.
- عفونت و التهاب، اهمیت تعادل مایعات و الکترولیت‌ها.
- جراحی حفرة شکم.
- جراحی قفسه سینه.
- جراحی استخوان و شکستگی.
- جراحی پستان و تومورها.
- جراحی غدد مترشحه داخلی.
- جراحی دستگاه ادرار.
- پرستاری کلی و پرستاری مخصوص در هر یک از جراحی‌های فوق.

بیماری‌های واگیر و پرستاری مربوطه - تدریس در سال دوم
این درس برای آشنا ساختن دانشجو با بیماری‌های واگیر معمولی و بیماری‌های گرمسیری و نحوه انتشار و طرز جلوگیری، همچنین مداوا و مراقبت از این بیماری‌هاست و شامل قسمت‌های زیر است:
روش انتقال بیماری‌های واگیر:

بیماری‌هایی که با ترشحات دهان و بینی منتشر می‌شوند، بیماری‌هایی که انتشار آنها از طریق مدفوعات است، بیماری‌هایی که حشرات موجب انتقال میکروب آنها هستند، بیماری‌های آمیزشی، بیماری‌هایی که از راه‌های دیگر شیوع می‌یابند.
مراقبت‌های کلی از بیمار واگیر با توجه به نحوه انتقال، ضدعفونی در حین بیماری، ضدعفونی نهایی، مراقبت در

مرور و دوره تشریح و فیزیولوژی دستگاه تولیدمثل زن، علائم و اهمیت بیماری‌های زنان، معاینات و گردآوری سابقه بیماری، عفونت‌ها، جابجاشدگی رحم، تومورها، درمان‌های پزشکی، جراحی، پرستاری در دوران بارداری، پرستاری در موارد بروز عوارض مهم بارداری، درد و زایمان، پرستاری پس از وضع حمل، مراقبت از نوزاد طبیعی و نارس و عوارض نوزاد. تجربه کلینیکی در بخش‌های جراحی زنان و زایمان و نوزادان به دست می‌آید.

بیماری‌های کودکان و پرستاری مربوطه - تدریس در سال سوم اساس این درس در رشدونمو کودک سالم و اهمیت مراقبت‌های لازم پایه‌گذاری شده است و متعاقب آن روش پیشگیری از بیماری‌ها و سپس بیماری‌های مربوط به کودکان و روش‌های مختلف پرستاری از آنان تشریح می‌شود.

بهداشت کودکان و مسئولیت‌های پرستار در مراقبت از کودک سالم، کودکان نارس و نقایص مادرزادی ذکر می‌گردد. در موارد بیماری اهمیت تعادل مایعات، انجام مداوا، تغذیه صحیح و مناسب، پرستاری بیماری‌های ناشی از بدی تغذیه، بیماری‌های تنفسی، قلب، گردش خون، گوارش، دستگاه ادراری، اعصاب و غدد داخلی شرح داده می‌شود. تجربه کلینیکی در بخش‌های کودکان به دست می‌آید.

بیماری‌های چشم، گوش، گلو و بینی و پرستاری مربوطه - تدریس در سال سوم

در این بحث دانشجویان با بیماری‌های عضوهای نام‌برده آشنا شده، روش پیشگیری و درمان بیماری‌ها را می‌آموزد و این دانش به او کمک خواهد کرد تا به‌عنوان یک مربی بهداشت به بازگشت سلامت بیمار کمک نموده، به او تعلیم دهد که بسیاری از این بیماری‌ها قابل پیشگیری هستند. این بحث ابتدا با تشریح و فیزیولوژی عضوهای مربوطه شروع و سپس به بیماری‌های آن عضوها اشاره می‌گردد.

چشم - بیماری‌های خارجی چشم، بیماری‌های غشای ملتحمه، بیماری‌های داخلی چشم، خطاهای انکسار، به‌هم‌خوردگی تعادل عضلات چشم، مراقبت‌های پرستاری بیماری که مبتلا به عوارض چشم است و تحت اعمال جراحی چشم قرار گرفته است.

گوش - بیماری‌های گوش خارجی، میانی، داخلی،

پرستاری از بیماری‌های مبتلا به عوارض گوش. گلو - عوارض گلو و حنجره، مراقبت‌های پرستاری از بیمار مبتلا به عوارض گلو و حنجره، خصوصاً بیماری که تحت جراحی تراکتوتومی قرار گرفته است.

بینی - بیماری‌ها و آسیب‌های وارده به بینی و پرستاری از بیمار مبتلا به عوارض بینی، تجربه کلینیکی در بخش بیماران چشم و بخش‌های جراحی عمومی کسب می‌شود.

پرستاری بهداشت همگانی - تدریس در سال سوم تعلیم این ماده، دانشجویان را با اصول خدمات پرستاری بهداشت همگانی و با مراجع مختلف بهداشتی که در جامعه برای کمک به افراد خانواده‌ها وجود دارند، آشنا می‌سازد و شامل قسمت‌های زیر است. هدف و انواع برنامه‌های بهداشت همگانی: اصول اساسی پرستاری، بهداشت همگانی، تنظیم گزارش و مدارک بهداشتی و خدمات بهداشت همگانی و نقش پرستار در خانواده، منابع بهداشتی جامعه، سازمان‌های بین‌المللی.

اداره امور بخش‌های بیمارستان - تدریس در سال سوم در این درس دانشجویان به اصول سرپرستی، وظایف و مسئولیت‌های پرستار در مقام متصدی امور بخش‌های بیمارستان آشنا شده، روش‌های مختلف آموزشی و ارزیابی کارها را نیز با تمرین کافی می‌آموزد و به‌طور کلی شامل مباحث ذیل است:

- وظیفه پرستار مسئول در مورد اداره امور بخش.
 - وظیفه پرستار مسئول در مورد اداره امور مراقبت از بیماران.
 - وظیفه پرستار مسئول در مورد اداره امور آموزش کارکنان.
- بهداشت روانی و پرستاری در روانپزشکی - تدریس در

سال سوم

این درس برای آشنا ساختن پرستاران با اصول بهداشت روانی و پرستاری از بیماران روانی طرح شده و شامل قسمت‌های ذیل است: رشد شخصیت، شناخت رفتارهای انحرافی روابط انسانی، اصول پرستاری روانی، طبقه‌بندی بیماری‌های روانی، اصول درمان و مراقبت‌های پرستاری، پرستاری در مورد معالجات مخصوص، مسئولیت‌های پرستار روانی.

پرستاری از بیماران روانی طرح شده و شامل قسمت‌های ذیل است:

درمان و مراقبت‌های پرستاری، پرستاری در مورد معالجات
مخصوص، مسئولیت‌های پرستار روانی (جدول ۱).

رشد شخصیت، شناخت رفتارهای انحرافی، روابط انسانی و
اصول پرستاری روانی، طبقه‌بندی بیماری‌های روانی، اصول

جدول ۱: برنامه تفصیلی آموزشگاه عالی پرستاران شرکت نفت آبادان

موضوع	ساعات نظری	آزمایشگاه عملی	سال تحصیلی	هفته‌های کارآموزی
آناتومی و فیزیولوژی	۸۰	۱۰	سال اول	
میکروب‌شناسی	۳۰	۱۵	//	
شیمی	۲۷	۸	//	
علم الاغذیه	۳۵	۵	//	
روانشناسی	۲۰	-	//	
جامعه‌شناسی	۱۵	-	//	
تاریخ و اخلاق پرستاری	۲۵	-	//	
بهداشت	۳۰	۵	//	
پرستاری	۷۰	۸۰	//	
کمک‌های اولیه	۱۰	۵	//	
زبان انگلیسی	۷۵	-	//	
جراحی شامل: جراحی عمومی، حفرة شکم، استخوان، قفسه سینه، دستگاه ادرار	۸۰	-	سال دوم	حداقل ۳۲ هفته در بخش‌های جراحی در سال‌های اول، دوم یا سوم
بیماری‌های داخلی شامل: بیماری‌های اعصاب، غدد اندوکراین، قلب و عروق، خون، عفونی، دستگاه تنفسی، دستگاه ادرار				
دستگاه گوارش	۱۰۰	-	سال دوم	حداقل ۳۲ هفته در بخش‌های داخلی در سال‌های اول، دوم یا سوم.
علم بیهوشی	۸	-	//	
تکنیک اطاق عمل	۶	۲	//	حداقل ۸ هفته در اطاق عمل
پرستاران بیماران داخلی و جراحی	۵۰	۵۴	//	
داروشناسی	۴۰	-	سال دوم و سوم	
بیماری‌های زنان و زایمان			سال سوم	حداقل ۸ تا ۱۲ هفته در سال دوم یا سوم
پرستاری مربوطه	۵۰	-		
بیماری‌های چشم و پرستاری مربوطه	۳۰	۶	-	حداقل ۸ هفته در سال دوم و یا سوم
بیماری‌های گوش و حلق و بینی و پرستاری مربوطه	۲۰	-	سال سوم	
بیماری‌های کودکان و پرستاری مربوطه	۳۲	۸	//	حداقل ۱۰ هفته در سال دوم یا سوم
پرستاری بهداشت و تنظیم خانواده	۲۴	۶	//	
بیماری‌های پوست	۱۲	-	//	
بیماری‌های آمیزشی	۱۲	-	//	
اداره امور بخش‌ها	۲۰	-	//	

نتیجه گیری

به دست آوردن جزوه معرفی آموزشگاه پرستاری که به طور کاملاً اتفاقی در کتابخانه بیمارستان شماره ۲ شرکت نفت در آبادان (که امروزه بیمارستان امام خمینی نامیده می شود) رخ داد، نگاهی جدید به مقوله آموزش پرستاری در صنعت نفت ایران گشود. به نظر می رسد رخدادهای اجتماعی و به خصوص نیازهای شرکت نفت به تربیت کادری مجرب از پرستاران مسئولان سامانه بهداشت و درمان شرکت نفت را وادار کرده باشد تا با راه اندازی این مؤسسه آموزشی، بدون وابستگی به دولت و به طور خودکفا نسبت به تهیه کادر پرستاری خود اقدام نمایند. از دیدگاه بررسی تاریخی، این رخداد را می توان سرآغاز جریانی از توجه به آموزش کادر بهداشت و درمان در صنعت نفت دانست که همسو با فراز و فرودهای صنعت نفت ایران (از جمله در جریان ملی شدن، در جریان جنگ تحمیلی و در دوران بازسازی پس از جنگ) به کوشش های خود ادامه داده است. در صفحه های گذشته این مقاله و در هنگام طرح سال شمار آموزش پرستاری در صنعت نفت ایران نشان داده شد که جریان آموزش پرستاری در شرکت نفت ایران علاوه بر آنکه نخستین سامانه آموزشی این موضوع در کشور به حساب می آید، یکی از ماندنی ترین سامانه ها نیز به شمار می آید که علی رغم آسیب های فراوان به خاطر نزدیکی به کانون اصلی جنگ تحمیلی، همچنان به حیات خود ادامه داده است.

بدون تردید، این موضوع که نخستین سامانه ملی آموزش پرستاری در کشور ایران از سوی صنعت نفت پایه گذاری شده است، اتفاقی نیست. در ورای این ماجرا، نیاز به در اختیار داشتن کادر مجرب بهداشتی - درمانی یاری رسان به پزشکان و نیز عدم امکان استفاده از نیروهای دولتی در این زمینه خود را نشان می دهند. جای پرسیدن ندارد که طرح موضوع شود چرا صنعت نفت از آموزشگاه های دولتی برای این کار یاری نگرفت چون چنین سامانه دولتی در سال ۱۳۲۰ خورشیدی اصلاً در کشور وجود نداشته است. بلکه پرسیدنی است چرا سامانه ملی بهداشت و درمان کشور تا آن زمان به فکر طراحی و ساخت مرکزی برای آموزش پرستاری در کشور نبوده است؟ این پرسش، جایگاهی مهم در پژوهشی کلان در وضع پزشکی در تاریخ معاصر ایران دارد. پرداختن به پرسش هایی از این دست، به خصوص به نقش و جایگاه بسیار مهم سامانه بهداشت و درمان صنعت نفت در وضع عمومی بهداشت و درمان همه مردم در ایران اهمیت خواهد داد. بر این اساس می توان گفت پرداختن به تاریخ نگاری بهداشت و درمان در ایران بدون توجه به جایگاه بهداشت و درمان صنعت نفت، کاری عقیم و بدون نتیجه خواهد بود.

منابع:

- اشک تراب، طاهره. تاریخ و تحولات پرستاری در ایران و جهان. تهران: دانشگاه شهید بهشتی، دانشکده پرستاری و مامایی، ۱۳۶۹.
- حسینی، میرمحمد. تاریخ تحولات و اخلاق پرستاری. تهران: نشر و تبلیغ بشری، ۱۳۷۶.
- حیدری، اشرف. تحولات و تاریخ پرستاری و مامایی ایران - جهان. تهران: میرشیدا، ۱۳۸۴.
- خوشنویس، محمدعلی؛ نوغانی، فاطمه. تاریخ تحولات و اخلاق پرستاری. تهران: انجمن قلم ایران، ۱۳۷۸.
- سرداری پور، محمدرضا؛ یزدانی نژاد، علی. حکایت سیمرغ و نفت، مقدمه ای بر تاریخ یک صدساله بهداشت و درمان صنعت نفت. تهران: میرماه، ۱۳۹۱.
- راسخی لنگرودی، احمد. مردان نفت: زندگینامه نخستین شخصیت های تاریخ جهان نفت. تهران: کویر، ۱۳۸۵.
- فلور، ویلم. بیمارستان های ایران در زمان صفویه و قاجار. ترجمه ایرج نبی پور. بوشهر: دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی بوشهر، ۱۳۹۳.
- Azizi MH. A collection of essays on the history of medicine in Iran. Journal of Archives of Iranian Medicine. Tehran: Shadrang; 1393.
- Heydari A, Lotfi Fatemi N. Nursing developments in Iran during I & II world wars: A historical study. Mashhad: Journal of Nursing and Midwifery Sciences. Vol.2, Issue 1. 2015.

گروهی از اکیپ پزشکی بیمارستان شرکت نفت در مسجد سلیمان به همراهی دکتر یانگ، رئیس بیمارستان در وسط سمت چپ،
۱۹۲۶م (۱۳۰۵ش)

